

Matterhorn

1865—1965

(Ob »Letu Alp«)

Pavel Kunaver

Več kot pol stoletja je že minilo, odkar sta mi prišli v roke dve knjigi: Edward Whymper — Scrambles among the Alps in Emil Zsigmondy — Gefahren der Alpen. Do danes sta mi ostali vodnici. Prva opisuje prvenstvene podvige mladega Angleža v Visoki Dauphinéji in predvsem borbo z do tedaj nepremagano goro Matterhorn; druga daje doslej neprekosljiva navodila, kako doživljati gore.

Tako sta mi Matterhorn in Dauphinée postala cilj, kamor sem med drugim hotel priti. Pa je zopet hotela usoda, da je minilo več kot pol stoletja, da so se moje sanje uresničile. Čim bolj se je bližala stoletnica uspeha in tragedije na Matterhornu, tem bolj sem hrepenel videti tiste daljne visoke gore. L. 1956 sem stal na Whymperjevem grobu v Chamonixu; l. 1963 na grobu Zsigmondija, lani pa sva z ženo v najkрасnejšem vremenu ure dolgo počivala na Hörnligratu tik pod vrhom Matterhorna. Bilo je konec meseca junija in v visokih gorah še pomlad. A skalovje je bilo toplo in balvani, med katerimi je Whymper 13. julija 1865 s svojimi tovariši in vodniki bivakiral, preden je napočil usodni 14. julij, so naju varovali pred vetrom, ki je vel od velikih ledeniških serakov Matterhornskega ledenika. Tako sva v popolni tišini zrla v obličje veličastne gore in podoživljala dogodke, uspeh in tragedijo, ki jo je doživel na njej Whymper.

Matterhorn je ena od najlepših gora na zemlji, 4502 m visok, rogu podoben vrh med Italijo in Švico, desetine milijonov let neopažen, divjina, dostopna le pticam in divjim živalim. Morda je minilo komaj nekaj tisoč let, odkar se je človek naselil v dolinah na jugu in severu ter začel uporabljati pašnike na meji med ledeniki zgoraj in gozdovi spodaj. Gora pa mu je ostala tuja in sovražna — saj so z nje vse leto grmeli plazovi ledu, snega in skalovja. Kdo drug naj bi jih prožil kakor zli duhovi? Strmi grebeni, viseči stolpi skalovja so bili iz daljave podobni ostankom porušenih mest.

Po dolini Tournanche od juga in po dolini reke Visp od severa pa so se nenavadni gori približali tujci. Kljub hudim strminam se je

zdelo, da bi bilo mogoče edino od juga dospeti na strmi vrh.

Ves drugačen vtis pa je naredila podoba Matterhorna na popotnika, ki se mu je približal od severa. Zaman se je oziral po bajni gori, dokler je potoval po dolgi dolini reke Visp. Šele v nad 1600 m visoko ležeči vasi Zerematt prav v zatrepu doline je nenadoma vstala nad njim kakor prikazen nenavadna, ozka piramida, v podnožju obdana od velikih ledenikov. Silovite, mestoma previsne in mračne so njene stene. Nanje so prilepljena strma snežišča, vsa preprežena od plazov, ki drse s piramide na 1800 m niže se razprostirajoče bleščeče ledene planjave.

Pogled je tako lep in je bil za prve popotnike tako presenetljiv in grozljiv, da je l. 1863 neki takratni alpinist zapisal v angleški »Alpine Journal«, da je ostal »Matterhorn do sedaj in bo verjetno nepremagan v vseh prihodnjih časih«.

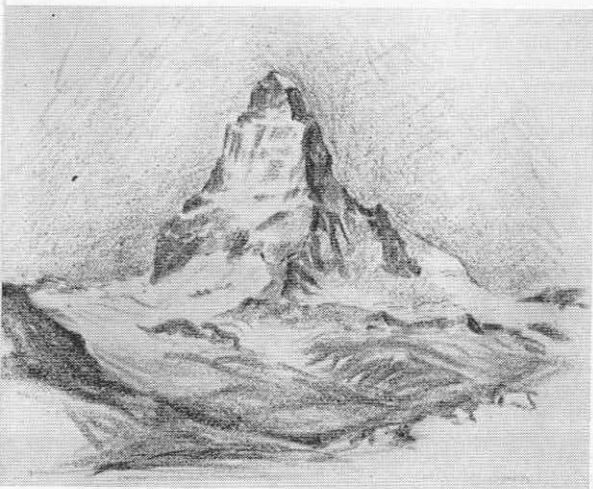
Pa se je zgodilo prav obratno. Po krvavem obračunu s človekom je prav Matterhorn postal za dolgo časa in bo še ena od najprivlačnejših gora na svetu. In letos je sto let, kar je človek prvokrat stopil na ta ponosni vrh. Ta vzpon pa je bil povezan z veliko tragedijo, ki je odjeknila po vsem svetu, gori pa pridobila nešteto občudovalcev, čeprav je še mnogokrat zahtevala krvni davek.

Prvi človek, ki se je lotil plezanja na Matterhorn, je bil Jean Carrel, lovec in vodnik iz doline Tournanche na jugu, človek z »demonško dušo«, ob enem fanatik, ki je hotel prihraniti prvi vzpon na to goro svojim rojakom Italijanom. L. 1858 je poizkusil tudi znameniti alpinist Tyndall v spremstvu Carrela priti na Matterhorn. Kot prvi je pripeljal na Weisshorn in Monte Rosa, Matterhorn pa ga je odbil.

V francoske Alpe in v italijansko dolino Tournanche pod Matterhorn pa je l. 1860 prišel Anglež Edward Whymper. Tja je prišel kot dvajsetletni mladenič in risar brez večjih izkušenj. A že prvi veliki vzponi v Visoki Dauphinée na Mont Pelvouxu in Barre des Ecrins ter drugod so dokazali, da je prišel v Alpe nenavaden človek. V štirih letih je postal najboljši tedanji alpinist. Njegovo življenje lahko imenujemo roman gora. Napisal je najboljšo planinsko knjigo »Scrambles among the Alps«. Do danes je še vedno neprekosljiva in le ona sama je pravo ogledalo Whymperjeve duše, ki je ostal sodobnikom misteriozen in veliki večini tuj — posebno po veliki tragediji na Matterhornu. Na tej gori je doživel v enem dnevu svoj največji triumf in največjo tragedijo. Guido Rey pravi v svoji knjigi »Matterhorn«:

»Zgodovina boja tega mladega in močnega moža (Whymperja) s tem prastarim, ledeno tihim skalnim kolosom je gotovo ena od najlepših in najpomembnejših dob v alpinizmu, pa tudi izven njega eden od nemalo važnih dogodkov v trudapolnem odkrivanju nepoznanih dežel.«

Ko je Whymper prišel l. 1860 od južne strani v dolino Tournanche, sta ga posebno Weiss-

Matterhorn

Risal P. Kunaver

horn in Matterhorn navdušila, saj do tedaj nanju še ni stopila človeška noga. Sklenil je, da se bo naslednje leto povzpел na ta dva deviška vrhova. Ko pa se je l. 1861 vrnil, je izvedel, da se je profesorju Tyndallu posrečilo povzpeti se na Weisshorn in da mu je postal nevaren tekmeč tudi za Matterhorn.

V vasi Breuil tik pod Matterhornom so mu priporočili J. A. Carrela, ki naj bi bil edini sposoben voditi ga na Matterhorn. Carrel pa je bil svojeglav in ni maral za vodnike, ki jih je Whymper še najel, češ, saj za to goro niso zadosti pogumni. Po krivdi nesposobnega Whymperjevega vodnika se je prvi poizkus poneseščil, Carrel pa je poizkusil na svojo roko sam priti na vrh, pa je tudi omagal. Na kraju, do kamor je došel po južnem, italijanskem grebenu, je vsekal v skalo svoje ime, datum, križ in tiaro. Le malo pozneje je do tja priplezal tudi Whymper in pod Carrelovo ime usekal svoje ime. Tako se je začelo tekmovanje dveh drznih mož za prvi vzpon na ponosni Matterhorn ali Monte Cervino, kakor mu pravijo Italijani.

Whymper je prihajal leto za letom v Breuil in ni se ustrašil nobenih težav in nevarnosti, da bi po italijanski strani prišel na vrh, a šest podvigov je bilo zaman, ker ni našel primernih vodnikov in pomočnikov, Carrel pa se mu je izmikal. V dolini Tournanche so imeli Whymperja že za blaznika in niso se upali z njim na mračno goro. On pa je vztrajal. O neustrašenem mlademu možu so se začele plesti legende.

Nekoč je sam v višini 13 000 čevljev prenočil v svojem šotoru.

Nazaj grede je zdrsnil v strmeh kuloarju: »Štiri ali petkrat sem vedno huje udaril z glavo. Končno me je v enem skoku vrglo 50 do 60 čevljev z ene strani žleba na drugo stran, kjer sem k sreči s celo levo stranjo

udaril ob skalovje. Z obleko sem se za trenutek ujel na njem in padel nazaj na sneg. K sreči je bila sedaj glava zgoraj in z nekaterimi krčevitimi prijemi sem se obdržal na robu brezna. Palica, klobuk, tančica (zoper blesk na ledenikih) so zleteli mimo mene in izginiili, in udarjanje skalovja, ki sem ga sprožil in je padalo na ledenik tam spodaj, mi je pričalo, kako blizu smrti sem bil. V sedmih, osmih skokih sem padel okoli 200 čevljev globoko. Še deset čevljev, pa bi zletel 800 čevljev niže na ledenik pod seboj.« Kri mu je zalivala oči in s kepo snega si je zamašil največjo rano na glavi, splezal na varnejše mesto in omedlel. Šele v črni noči je pritaval v Breuil.

V 14 dneh je toliko okrevaj, da je s Carrelom, ki ga je s težavo pridobil, in enim nosačem iznova naskočil Matterhorn. V taborišču visoko na gori pa se je Whymper zjutraj zbudil sam — Carrel ga je zopet izdal. Le grbasti nosač Moynet, ki je nosil za njim težki šotor, je ostal pri njem. Sama sta drugo jutro plezala tako daleč, da sta se z neke stene le težko zopet prebila na raztreskani greben in nazaj v Breuil, kjer je hotel muhastega Carrela kljub vsemu zopet pridobiti...

V Breuilu je Whymper izvedel, da se je Carrel udingjal Tyndallu za vzpon na Matterhorn. Whymper pa je kakor ljubosornu zaljubljenec odhitel za družbo na goro, jih prehitel in se zadovoljen vrnil v dolino — Tyndall zopet ni uspel, ker se je Carrel na nekem težavnem mestu uprl in ni hotel pomagati niti z dejanjem niti z nasvetom... Whymper Carrelu ni verjel, da je Matterhorn nepremagljiv in l. 1865 se je zopet vrnil v Breuil. Povsod na težkih gorah je imel srečo — zakaj mu na Matterhornu ne bi bila mila? A vodniki niso hoteli z njim. Odgovarjali so mu: »Ljubi gospod! Kamor koli, samo na Matterhorn ne!« In ponovno se je obrnil na Carrela, ki pa je bil z drugimi zopet pri obleganju trdovratne gore. Po poneseščenenem poizkusu pa se je Carrel obvezal, da bi z Whymperjem naskočil Matterhorn po vzhodnem grebenu, a le pod pogojem, da bi po morebitnem poneseščenenem poizkusu nato šli na goro zopet po italijanskem grebenu. Slabo vreme je oboje preprečilo in Whymper je odšel na obisk k nekemu obolelemu rojaku.

Na povratku pa je srečal Carrela, ko je spremljal nekega tučja. Whymperju je zagotavljal, da se je udingjal samo za tri dni, in mladi Anglež je zopet verjel. Toda v Breuilu je izvedel bolečo resnico: Carrel je prevzel vodstvo velike odprave na Matterhorn, in s tovariši je na muli odnesel v višave do izhodišča proviant za ekspedicijo! Vodniki pa naj bi najprej temeljito preiskali smer. Odprava pa je bila odlično sestavljena, saj sta bila v njej dva tedaj dobro znana italijanska alpinista.

Vse to je Whymperja zelo razburilo. Dolga leta trajajoči boj s samotno goro naj bi bil zaman?

Whymper ni izgubljal časa. Odšel je v Zermatt. Na poti čez sedlo Theodul je srečal lorda

Francisa Douglasa z vodnikom Petrom Taugvalderjem in njegovim sinom in jih pridobil za svoj novi načrt: Povzpeli se na Matterhorn po švicarskem grebenu, ki ga zaradi navidezne nedostopnosti še nikdo ni poizkusil preplezati! V Zermattu je pridobil še znamenitega vodnika Michela Croza in angleškega duhovnika Hudsona, s tem pa je moral vzeti v družbo 19 letnega Hadowa, ki se je baje v izredno kratkem času povzpел na Mont Blanc...

Whymper pravi: »... Če bi le eden od členov te usodne polne verige okoliščin odpadel, kako drugačno storijo bi mogel pripovedovati!«

13. julija 1865 je Whymper odšel na usodno pot. V družbi je bil poleg Whymperja edini vodnik Croz res sposoben za tako težko podjetje: Vzpon na Matterhorn po nepremagljivo grebenu iz švicarske strani. Peter Taugwalder je bil star; njegova sinova samo nosača (eden je šel samo do bivaka na Hörnligratu); lord Douglas, Hudson in Hadow so bile osebe, ki jih Whymper ni poznal — a tokrat se mu je mudilo in ni imel nobenega vodnika — od druge strani pa je napadal njegov veliki tekmeč, Carell. Verjetno je bil Wh. tudi pri izbiri opreme premalo oprezen. Prenočili so med balvani na Hörnligratu. Ogrevali so se z ognjem, dolincem, posebno hotelirju Seilerju pa so s tem naznanjali, da je do tedaj vse dobro poteklo.

Drugo jutro so se lotili orjaške nad 1000 m visoke piramide same. Vendar greben, ki se ga je vse tako balo, ni bil tako težaven. V spodnjem in srednjem delu so razmeroma lahko plezali. Šele proti t. zv. Rami so se začele težave stopnjevati. Za izkušene in previdne plezalce pa ni nobenih nepremagljivih težav. A na krajih, kjer je bilo treba le izkušnosti, je Whymper opazil, da je mladi Hadow slab plezalec, in težavam v takih višinah in strminah komaj kos. Pa tedaj so bili že malone pod samim vrhom. Zanj se je boril pet let in zastavljal svoje življenje. Prvi je hotel doseči njegov ponosni vrh!

Šlo je res le za nekaj ur. Na drugi strani je bil tudi Carrel nestrpen in je razmeroma hitro opravil ogledniško delo na italijanskem grebenu, da bi z Italijani prvi prišli na Matterhorn.

Kakor da bi slutil, kako hitro poteka čas, je Whymper potem, ko so preplezali težka mesta nad Ramo in se je prikazal za položnejšimi bregovi vršiček sam, pohitel. »Croz in jaz sva z ramo ob rami začela tekmovati in ob tričetrt na dve (14. julija 1865) je ležal svet pod našimi nogami, Matterhorn je bil premagan. Hura! Niti sledu o naših italijanskih tekmečih nismo videli,« piše Whymper. »Hitel sem na drugo (italijansko) stran vrha in gledal na desno in levo po snegu: Hura! Nihče še ni hodil po njem! Kje pa so ljudje? Na pol v dvomu, na pol v pričakovanju sem se nagnil nad prepad. Takoj sem jih opazil. A bili so le drobne točke na grebenu neznanško globoko tam doli! Dvignil sem roke in klubok: »Croz, ti ljudje nas morajo slišati!

Kričali smo, da smo postali hripavi. Zdelo se je, da so nas Italijani ugledali — ali gotovo ni bilo. Croz, slišijo naj nas — morajo nas slišati! Zvalil sem skalo v prepad, in rotil sem tovariše, naj store isto v imenu našega tovarištva!«

Tako je grmel plaz kamenja v globino in opozoril Carrelovo družbo, da so ljudje na vrhu Matterhorna. Pobegnili so in spodaj trdili, da so jih duhovi pregnali. Carrel gotovo o tem ni bil prepričan, saj je vedel, da je mogel priti tja gor pred njim samo njegov junaški tekmeč Whymper. Dne 17. julija je nato s še enim tovarišem tudi on od italijanske strani priplezal na Matterhorn, ne da bi že izvedel, kaj se je v tem zgodilo...

Kmalu potem, ko je Whymper s tovariši po kratkem počitku zapustil vrh Matterhorna, je pritekel nek pastirček k Seilerju v hotel v Zermattu in mu povedal, — bilo je nekaj minut po tretji uri — da je videl padati z Matterhorna plaz. Seiler pa ga je posvaril, da naj ne pripoveduje izmišljenih storij. A deček je imel prav, — le da ni mogel videti groznih podrobnosti.

Whymper trdi, da so bili pri sestopu skrajno previdni, saj je povratek na izpostavljenih krajih nad Ramo za neizkušene ljudi nevaren. Skalovje ni trdno in na obe strani se spuščajo prepadi nad tisoč metrov globoko do ledenikov. Najbolj nespreten pa je bil v družbi mladi Hadow. Takole pripoveduje Whymper: »Michel Croz je odložil svoj cepin in se ukvarjal s Hadowom, da bi mu zagotovil

MODERNI PLANINEC

večjo varnost. Prijel ga je za noge in mu je prestavljal nogo za nogo. Kolikor vem, tedaj nihče od nas ni plezal navzdol. Zanesljivo pa ne morem trditi, ker obeh prvih zaradi skalovja nisem mogel videti, in le po gibanju njihovih ramen sklepam, da je hotel Croz potem, ko je to storil, storiti dva ali tri korake in se obrniti, ko je Hadow zdrsnil, padel proti njemu in ga prevrnil. Slišal sem, kako je Croz od groze zakričal in videl sem padati njega in Hadowa. V naslednjem trenutku je spodneslo noge Hudsonu in takoj nato lordu Douglasu. Tik preden se je to zgodilo, so stali Croz, Hadow in Hudson tesno drug za drugim; med Hudsonom in lordom Douglasom vrv ni bila napeta, pa tudi med drugimi ne, ki so bili nad njimi. Croz je stal ob skali, ki mu je nudila dobro oporo, in če bi le kaj opazil ali slutil, bi se je mogel oprijeti in nesrečo preprečiti. Bil pa je popolnoma presenečen. Hadow je zdrsnil na hrbet, udaril Croza z nogami v križ in ga vrgel z glavo naprej. Croz ni mogel zgrabit cepina, a je kljub temu obdržal glavo pokonci, preden nam je izginil izpred oči. Če bi imel cepin v roki, bi brez dvoma obdržal sebe in Hadowa.

Preden je Hadow zdrsnil, ni slabo stal. Hudson je imel slabo stojišče, mogel pa se je prosto pregibati. Med njim in Hadowom vrv ni bila napeta, in oba moža sta padla deset do dvanajst čevljev globoko, preden se je občutil sunek. Lord Douglas ni stal trdno in se ni mogel ganiti niti navzdol niti navzgor. Stari Peter Taugwalder se je trdno zasidral in je stal tesno pod veliko skalo, ki jo je z obema rokama objemal. Pripovedujem podrobno, rad bi dokazal, da položaj, v katerem je družba v tem trenutku bila, nikakor ni bil zelo nevaren. Saj smo morali tudi mi pozneje iti preko kraja, kjer so tovariši zdrsnili, in se nam kljub razrvanim živcem ni zdel prav nič težaven. A Hadow je zdrsnil prav na tistem mestu.

Vse se je zgodilo v trenutku. Ko smo zaslivali Crozov krik, sva se jaz in Taugwalder tako trdno zasidrala, kolikor nama je skalovje dovoljevalo. Vrv je bila med nama napeta, in ko naju je sunek dosegel, sva bila kakor en sam mož. Vzdržala sva, a med Taugwalderjem in lordom Douglasom se je vrv pretrgala. Nekoliko sekund smo videli naše nesrečne tovariše na hrbtu drseti navzdol in z rokami grabiti za oprimki. Se neranjeni so nam izginili izpred oči; padali so drug za drugim od stene do stene na Matterhornski ledenik, okoli 400 čevljev globoko.

Ko se je vrv pretrgala, jim ni bilo več mogoče pomagati. Gotovo smo pol ure stali na mestu, ne da bi se prestopili. Oba vodnika, ki jima je groza vzela vse moči, sta jokala kakor otroka. Stari Peter je pretresal ozračje s svojimi vzkliki, mladi pa je kričal in neprestano ihtel: »Izgubljeni smo, izgubljeni smo!« Zagoden med obema se nisem mogel premakniti niti naprej niti nazaj. Stari Peter se je zavedal nevarnosti in se je pridružil

kričanju: »Izgubljeni smo, mi smo izgubljeni!« Očetov strah je bil naraven; trepetal je za sina. A mladi mož se je vedel strahopetno — mislil je samo nase.

V naslednjih dveh urah sem neprestano mislil, da bo naslednji trenutek tudi moj zadnji, kajti oba Taugwalderja sta izgubila ves pogum. Nista mi mogla nuditi nobene pomoči, bila sta v takem stanju, da sem neprestano pričakoval, da bosta zdrsnila. Čez nekaj časa šele smo mogli storiti to, kar bi morali delati od vsega začetka. Kljub vsej previdnosti sta šla moja vodnika le zelo preplašena naprej, in ponovno se je stari Peter, ves bled v obraz in tresoč se, obrnil k meni in z groznim poudarkom vzkliknil: »Ne morem!« —

Ob šestih zvečer so stali možje na snežišču na grebenu, ki se spušča proti Zermattu. Pobiti so tiho pobrali predmete, ki so jih gor grede pustili tam ponesrečeni tovariši. Sonce je stalo že nizko in je osvetljevalo megle nad Lyskammom. Od groze so ostrmeli. V meglah so se pokazali trije velikanski križi... Glorija, ki je risala mavrične kroge v oblakih, je na križiščih kolobarjev pričarala križe, ki so že itak preplašene može še bolj prestrašili.

V takem razpoloženju so prebili v bivaku med skalami še eno hudo noč in se naslednje jutro vrnili z žalostno novico v Zermatt, da so sicer priplezali na Matterhorn, a plačali to »zmago« z življenjem štirih tovarišev.

Naslednji dan je bila nedelja in duhovnik je zagrozil vodnikom z izobčenjem, če bi manjkali pri zgodnji maši in odšli po ponesrečence. Na Matterhornskem ledeniku so potem našli le tri trupla; lorda Douglasa je požrla ledeniška razpoka in šele po mnogih desetletjih je ledenik na svojem spodnjem koncu vrnil njegove ostanke. Može so trupla zakopali v sneg. Šele 19. julija je 21 mož preneslo prve žrtve Matterhorna na zermattska pokopališče. Preiskava je dognala, da sta vodnika navezala družbo, ko je bil Whymper še nekaj deset metrov oddaljen od nje in je Peter Taugwalder uporabil najslabšo vrv v sredini — med seboj in lordom Douglasom. Zaradi tega so začeli sumničiti Taugwalderja, da je to storil zaradi svoje varnosti — nekateri pa celo, da je v trenutku nesreče prerezal vrv med seboj in lordom Douglasom. To zadnje je seveda nesmisel in nemogoče. Zadosti obtežljivo za Taugwalderja pa je prvo — najslabša vrv v sredini, ko so imeli 250 čevljev dobre vrvi v rezervi. A to, da je bila v sredini slaba vrv, je spoznal Whymper šele po nesreči, prej tega ni mogel. Taugwalderju se je po nesreči omračil um. Zaradi občutka, da je kriv? Njegov sin je sicer postal vodnik, Whymper pa mu je odrekal vsako zaupanje. Whymper je ostal goram zvest, četudi so ga mnogi obtoževali. Dolgo se je izživljal v raziskovanju Grönlandije in And, kjer se je povzpel na 6310 m visoki Čimboraso. Nato pa se je vrnil zopet v Alpe, kjer je v Chamoinu 1. 1911 umrl.

Svojo znamenito knjigo o svojih podvigih v Alpah zaključuje med drugim s še sedaj veljavnimi besedami:

»...Igre je konec, zastor pada... Veselimo se telesnega prerojenja, ki je posledica naših naporov, radujmo s veličastnih prizorov, ki smo jih videli...

Užil sem radosti, prevelike, da bi jih mogel z besedami opisati; in doživel sem žalost, na katero ne mislim rad, in s temi izkušnjami pravim: Vzpenjaj se na vrhove Alp, če to želiš, a nikar ne pozabi, da pogum in moč brez pameti nič ne pomenijo, in da more trenutna malomarnost uničiti življenjsko srečo. Nikoli se ne prenegli; pazi na vsak korak in od začetka vedno misli, kakšen bi mogel biti konec.« —

Gora, ki čeznjo ptice ne morejo leteti

Zoran Jerin

9. decembra 1962

Ducat vran nepotrpežljivo čaka, da bi popravili šotor, postopa naokrog in s kljuni poskuša vrvice. Tudi družina Šerp, ki je sinoči še ni bilo, tabori pred šotorom. Pet ljudi in vsak izmed njih ima v rokah kuštravega tibetanskega psička. Na poti jih srečaš mnogo, ki kljub težkemu tovoru nosijo v rokah še takšen majhen živ tovor.

Temperatura mora biti precej pod ničlo in najraje bi zlezal nazaj v spalno vrečo. Nosači v hiši ležijo okrog ognjišča, se tiščijo drug k drugemu in drgetajo. Reveži! Noge so čisto gole, okoli zadnjice imajo zavezano nekakšno cunjjo, pa srajca...

Na ognju se pražijo koruzna zrna in vre voda. V juho natreseva campe, ki nama jo je prodala gospodinja. Še vedno si nisem čisto na jasnem, kaj sploh je campa, ker ti jo vsak drugače opiše. Tudi naša gospodinja le nerada zaupa skrivnostni recept: »Pražena koruza, pražen grah, posušen krompir. Vse skupaj bolj na grobo zmleto. Sicer pa je ne delam sama in jo dobim odondod!« Odondod pomeni iz Tibeta.

Ko si nosači optrajto tovore, me strese mraz. Roke so do komolcev, pri dveh celo do ramen, čisto gole. Skoraj me je sram, ko se sam zavijem v vetrovko, ki sem jo danes prvič izvlekel na plan. Brž plačam gospodinjici dve rupiji za streho in za ogenj, pobašem

iz vrele vode še dve jajci, ki sta konec zajtrka, in ju oluščim kar spotoma med vaškimi hišami, da ne bi izgubljali časa.

Po lesenem mostu brez ograje moramo na drugo stran Mlečne reke. Dobrih dvajset metrov dolga in pol metra široka konstrukcija brez kakršnegakoli podpornega stebra se nevarno šibi pod koraki in strupen hlad veje z valov. Po produ in pesku ob reki skoraj tečemo, da bi se ogreli. Namesto vrbovja so brezovi grmi, sicer bi rekel, da sem kje za Savo. Ko posije v ozko dolino sonce, se zaiskri v milijon vodnih kapljic v reki in v milijonih koščkih sljude v pesku. Povsod družine Šerp. Nekatere sedijo ob poti in si kuhajo zajtrk, druge hitijo po poti navzdol. Le malo jih gre z nami v zimski Khumbu.

Vse nas gleda in iz vseh ust slišiš: »Ekspedišen! Ekspedišen!« Zdi se mi, da celo dojenček, ki ga ponosna mamica nosi v košari na glavi, joka: »Ekspedišen!« In vsak te vpraša: »Koliko Šerp imate?« In vsak žalostno odmaje z glavo, ko sliši, da nobenega. Ekspedicije so postale njihov vsakdanjih kruh!

Nenadoma v odprtini soteske pred nami bela gora v modrini in že podivja vse obzorje. Tudi reka je bela od razpenjenih valov in zdaj razumeš njeno ime, res je kot mleko. Skale, ki se navpično dvigajo z njenega levega brega, so še črne od sence, na desnem pa so rožnate in rumene ter na vsaki polici, na vsakem robu porasle z mogočnimi smrekami in bori. Pot je pokrita zdaj z brezovim listjem, zdaj z borovimi iglicami, zdaj z iskričnim peskom, zdaj z ledenimi zrnci. Veš, da ti šumi in škriplje pod nogami, pa ne slišiš zaradi bučanja reke v množici slapov, brzic in vrtincev.

»Ali ni lepa naša dolina?« vpraša Rupa grdogled Šerpa, ki ima obleko do črnega okajeno z dimom. Najini nosači so se bili utaborili na soncu pred njegovo hišo, da bi si odpočili.

Štirikrat se moramo seliti z brega na breg, ker je soteska preozka, da bi lahko pot tekla le po enem bregu. Solidni leseni mostiči in na njih kalane deske. Vendar se pot le rahlo dviga in pada — ko da bi hodil po ravnem! Pomislite! Popotnikov na poti je vse manj, jutranji naval je minil. Za potjo, v šibju ob reki, je parček na pikniku. Velika termovka in na kocu kup čapatijev. Kot ob nedeljah v Iškem Vintgarju. Pa saj tudi je nedelja. Za naju sicer dnevi nimajo imen. Le številke so. Danes je trinajsti dan hoje od Katmanduja. Soteska postane že tako ozka, da ob reki ni več prostora za ozko stezo in zato se umika daleč navzgor v strmino. Tudi zmanjka je nad pet in šestmetrskih skalnimi skoki in tedaj lezemo po skoraj navpičnih deblih, ki so jih nasekali v stopnice in prislonili ob steno. Vrtoglavo!

Na desnem bregu se izza strahotnega skalnatega ovinka skozi ozko sotesko izlije v Dudh Kosi prav tako divje vode Bhote Kosisija, dva dni hoje dolge reke, ki izvira pod 5800 metrov visokim sedlom Nangpa La. Bel